

קבלת התורה במדבר/ הרב אבי גולדברג

מסבירים שבני ישראל יוצאים ממצרים, אנו לומדים (שמות י"ג, ח):

"ויסב א-להים את העם דרך **המדבר** ים סוף..."

ובכל זאת, לקריאת פרשת במדבר השבוע יש משמעות עמוקה כהכנה לקבלת התורה.

הפסוק אומר: "וממדבר מתנה. וממתנה נחליאל. ומנחליאל במות. ומבמות הגיא..." (במדבר כא, יח-כ)

חז"ל מפרשים (נדרים דף נה,א):

"כל העושה עצמו כמדבר, שהוא מופקר לכל - התורה ניתנת לו במתנה, שנאמר: 'וממדבר מתנה'. וכיוון שניתנה לו במתנה - נעשית לו נחלה מאת הקב"ה, שנאמר: 'וממתנה נחליאל'. וכיוון שנעשתה לו נחלה - עולה לגדולה, שנאמר: 'ומנחליאל במות'. ואם מתגאה - הקב"ה משפילו, שנאמר: 'ומבמות הגיא'..."

כדי שנהיה ראויים לקבל את התורה, עלינו ללמוד את מידת הענוה. עלינו לעשות עצמנו כמדבר - לדעת שאין לנו באמת דבר משלנו - ומתוך כך, מתגלים כוחותינו האמיתיים.

הגישה שלנו אל התורה והלימוד חייבת להיות מתוך ביטול כלפי דבר ה', המופיע אלינו דרך התורה.

מדרש ידוע נוסף (סוטה דף ה,א) שואל מדוע בחר הקב"ה לגלות את שכנתו דווקא על הר סיני?

והתשובה: מפני שהר סיני הוא ההר הנמוך מכל ההרים, והקב"ה חפץ בענוה.

ומכיוון שאנו שואפים להידמות למידותיו של הקב"ה - עלינו גם לבחור בענוה.

המהר"ל (נצח ישראל, פרק כו) עוסק אף הוא בשאלה מדוע ניתנה התורה דווקא במדבר. והוא אומר שמכיוון והמדבר אינו ראוי לחיי שגרה - הוא המקום האידיאלי לגילוי של דבר מה שהוא מעבר לחיים.

התורה אינה דומה לשום חכמה אחרת או לבריאה כלשהי בעולם הזה, שהרי התורה קדמה לעולם בהרבה דורות (שבת פח,ב ועוד). כדי לפגוש את התורה, עלינו לוותר על חלק מחיינו הרגילים, להתבטל - ולרכוש את מידת הענוה.

לא במקרה ניתנה התורה על ידי משה רבנו, שעליו נאמר:

"והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג).

ייתכן שזו גם הסיבה לכך שהתורה לא מציינת תאריך מדויק לחג השבועות - כדי להזכיר לנו שרק דרך ביטול עצמי מתאפשר גילוי התורה. יתרה מזו, בשונה מכל שאר החגים, אין בשבועות מצוות מעשיות ייחודיות. ייתכן שהתורה מלמדת אותנו שעלינו לבטל את אישיותנו ותכונותינו הפרטיות והמוחשיות כדי לפגוש את התורה באמת.

אמנם, כמו שרואים בחומש הפקודים, כשעורכים מפקד ישנה סכנה של איגור הייחוד הפרטי, של טשטוש האישיות. ולכן מצווה התורה בכל מפקד לתת "איש כופר נפשו".

לכל אדם יש ייחודיות משלו, נפש מיוחדת - וזה הערך של הפרט.

מצד שני, רק בחיבור בין האנשים לידי כלל אחד - מגיעים להישגים ומצליחים לפעול בעולם.

לאחר שבני ישראל יוצאים ממצרים, אנו לומדים (שמות י"ג, ח):

"ויסב א-להים את העם דרך **המדבר** ים סוף..."

ההליכה דרך המדבר יכולה להיראות כפרט שולי - ברירת מחדל במקום "דרך ארץ פלשתים" (שמות יג, יז), שממנה הקב"ה רוצה להימנע.

אולם **הרמב"ם** מציע שהמדבר הוא בעל משמעות חינוכית בפני עצמו (מורה נבוכים ח"ג, פרק כד):

"שבהתחלה הרגילך יתברך לקשיי המדבר כדי שייטב לך כשאתה בא אל הארץ... כי היציאה מקושי אל מנוחה היא ערבה יותר ממנוחה מתמדת. וידוע שאלמלא הקשיים והייסורים במדבר, לא היו יכולים לכבוש את הארץ ולהילחם ביושביה. וכבר אמרה התורה: 'פן ינחם העם...' ולכן 'ויסב א-להים את העם דרך המדבר ים סוף'... כי המנוחה מבטלת את הגבורה, וההישדרות והעמל יוצרים גבורה."

ואכן, פרשתנו פותחת בסידור המחנות, במפקדים, ובמצוות שעל בני ישראל לשמור. הסדרים והחוקים האלו מחזקים את העם לקראת כניסתם לארץ ישראל.

בספר זה, מתוארים אירועים גדולים שעיצבו את גורלו של עם ישראל וכולם התרחשו על ידי **דיבורים**. חטא המרגלים, מחלוקת קרח, קללות בלעם, המתאוננים ועוד...

יתכן שאפשר ללמוד מה"מדבר" על ה"דיבור" הנכון והרצוי, וכפי שמופיע השיר השירים (ד,ג) "ומדברך נאווה" - הדיבור יפה¹:

א. המדבר הוא מקום **יבש** וצריך **לחסוך בו בדיבורים** ולהיות מאד מדויקים כדי לא להתייבש ולעיתים עדיף לשתוק.

ב. במדבר יש **שקט** ואין צורך להרים את הקול "דברי חכמים בנחת נשמעים" (קהלת ט,ז).

ג. במדבר **אין צל** ואי אפשר להתחבא - הדיבור צריך להיות **גלוי ואמיתי**. התורה נתנה במדבר כדי שנדע איך לדבר אותה באופן הנכון.

למעשה, לאורך כל מסעם במדבר, עשרת הניסיונות שעוברים אבותינו מוסיפים שכבות של **עמידות וחוסן לאומי**. במילים אחרות: המדבר אינו מקום של חורבן וריקנות - אלא מקום של **אימון ובנייה**.

המדרש רבה (במדב"ר א,ב) מציע גישה מעט שונה. לפי המדרש, המדבר הוא זמן של מנוחה לבני ישראל לפני כניסתם לארץ. שנות המדבר הן תקופה שבה העם יכול לבנות את עצמו **בשלווה וברוגע**.

פרשת במדבר נקראת תמיד בשבת שלפני חג מתן תורה (שבועות).

הגמרא (מגילה לא,ב) מציינת שעזרא הסופר תיקן לקרוא את הקללות שבספר ויקרא לפני עצרת (כלומר שבועות).

אולם מעניין שהמנהג שלנו הוא לקרוא את פרשת הקללות (בחוקות) שבועיים לפני שבועות, ואת פרשת במדבר בשבוע שלפני חג השבועות. (התוספות, שם,

¹ רשב"ם, ר"י קרא, ראב"ע, ועוד (שם) : "דיבורך נאה".

הנצי"ב מפרש את הביטוי "כל יוצא צבא בישראל" - שאדם צריך לצאת לצבא מתוך שליחות וחיבור ל"ישראל"!

הדברים נכונים גם ביחס לקבלת התורה. מצד אחד "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שליבו חפץ", ואדם צריך למצוא את "חלקו" בתורה, מצד שני - קבלת התורה תלויה מאוד בחיבור שלנו ל"כללי. לא אדם פרטי קיבל את התורה אלא כלל ישראל - "יוחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד" (שמות יט, ב).

שנזכה לעשות את האיזונים המדויקים בין הפרט והכלל - "מכלל שהוא צריך לפרט, ומפרט שהוא צריך לכלל" (שווה לראות את הרב קוק ב'עולת ראי'ה' על כ"2).

² **ומפרט שהוא צריך לכלל.** אי אפשר כלל להתוות מציאות של פרט בצורה עומדת לעצמה. תיכף כשהפרט יסגר בגבולו תפוג כחנייתה של מציאותו, וישוב לאפס. וכל כחו ואדירתו של הפרט הוא מפני שהוא תמיד נזקק, עורג, וצריך לכלל.